

9. ЦДАГО України, м. Київ Ф. 1 Центральний Комітет Комуністичної партії України (особливий сектор – секретна частина). 1917–1991 рр. оп. 24, ч. 1 Спр. 1572. Питання науково-атеїстичної пропаганди. Віросповідання, церкви, молитовні будинки. Питання уповноваженого Ради у справах релігійних культів та православної церкви УРСР, 1952 р., 340 арк.
10. ЦДАГО України, м. Київ Ф. 1 Центральний Комітет Комуністичної партії України (особливий сектор – секретна частина). 1917–1991 рр. оп. 24, ч. 2 Спр. 3800. 1). Інформаційний звіт Уповноваженого Ради у справах релігійних культів при РМ УРСР за друге півріччя 1954 року. 2). Довідки відділу пропаганди та агітації ЦК КП України, доповідні записки, довідки, інформації Уповноваженого Ради у справах руської православної церкви при РМ СРСР по УРСР, Уповноваженого Ради у справах релігійних культів при РМ СРСР по УРСР та інших організацій – про стан сектантської релігійної діяльності, про церкви, про релігійні свята, про реагування служителів релігійних культів на постанову ЦК КПРС «Про помилки в проведенні науково-атеїстичної пропаганди серед населення», 1954 р., 118 арк.
11. ЦДАГО України, м. Київ Ф. 1 Центральний Комітет Комуністичної партії України (особливий сектор – секретна частина). 1917–1991 рр. оп. 24, ч. 2 Спр. 4494. Довідки відділів ЦК КП України, інформації обкомів КП України, Уповноваженого Ради у справах руської православної церкви при РМ СРСР по УРСР та Уповноваженого Ради у справах релігійних культів при РМ СРСР по УРСР про церкви, релігійні свята, сектантські релігійні громади та інші питання, 1957 р., 366 арк.

Ярослав Стоцький (Тернопіль)

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СКАСУВАННЯ
МЕРЕЖІ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
В ГАЛИЦЬКОМУ РЕГІОНІ (1944–1964)**

У статті досліджено основні причини, хід і наслідки зменшення римо-католицької мережі у Львівській, Тернопільській і Станіславській (тепер – Івано-Франківській) областях внаслідок державної політики у сфері релігії наприкінці сталінізму та в хрущовський період.

***Ключові слова:** парафії, костьоли, ксьондзи, поляки, громади, католики.*

**STATE POLICY OF CANCELLATION
OF ROME-CATHOLIC CHURCH PARISHES NETWORK
IN GALICIAN REGION (1944–1964)**

The article deals with the main reasons, processes and consequences of minimization of Roman Catholic network in Lviv, Ternopil and Stanislav (now Ivano-Frankivsk) regions in consequence of state policy in the area of religion in late Stalinism and Khrushchev periods.

Keywords: *parishes, Roman Catholic churches, Roman Catholic priest, Poles, Catholics.*

Римо-Католицька Церква ніколи не залишалася поза увагою комуністичної влади, НКДБ і московського православ'я, тріумвірат яких намагався протидіяти Ватикану, щоб нейтралізувати його вплив на віруючих цієї церкви в умовах радянської влади. Генеральним напрямом такої політики було закриття костелів і зняття з реєстрації католицьких парафій (громад).

На середину 1944 р. на території Львівської області діяло 285 костьолів, із них 124 парафіяльних костьолів і 161 каплиця (дочірні костьоли), які обслуговували 180 ксьондзів, не враховуючи чернецтво. Римо-католицьке чернецтво на Львівщині налічувало 17 чоловічих монастирів і 166 ченців, а жіноче – 22 монастирі, 21 філію і 486 черниць [1, арк. 40].

На січень 1946 р. капітула архідієцезії складалася, окрім архієпископа Євгеніюша Базяка, як її голови, із каноніка капітули і канцлера курії о. Зигмунта Галуновича, о. Станіслава Флендрика, о. Яна Новицького і о. Теофіла Длугоша [2, арк. 32]. У березні 1946 р. у зв'язку із виїздом поляків до Польщі і перенесенням архідієцезії до Любачова, капітула архієпископом Євгеніюшом Базяком у Львові була розпущена.

Депортація польського і українського населення 1944–1946 рр. безпосередньо вплинула на значне зменшення поляків-католиків і римо-католицьких парафій та монастирів у західних областях України. Від ще донедавна географічно і кількісно великої Львівської архідієцезії залишилися тільки маленькі острівці. Так, із Львівщини у 1945–1946 рр. виїхали близько 220 тисяч поляків. На 1 вересня 1946 р. у Львові залишилися близько 8 тис. поляків, а всього по області – близько 20 тисяч. Діючими, за попередніми даними уповноваженого Ради в справах релігійних культів, були тільки 7 костьолів: 4 у Львові і 3 у районах та 8 ксьондзів і 4 черниці [1, арк. 67]. Але жодного діючого чоловічого і жіночого монастирів РКЦ у Львівській області на 1 січня 1947 р. не було.

Перед початком Другої світової війни на Станіславщині, налічувалося 191608 віруючих римо-католиків, 85 парафій, 14 монастирів,

207 костьолів і 155 ксьондзів [3, с. 287]. Внаслідок польсько-української депортації населення станом на 6 липня 1945 р. налічувалося тільки 53 релігійні громади, а наприкінці першого кварталу 1947 р. їх залишилося тільки 7, котрі обслуговували 2 ксьондзи у 6 діючих костьолах: у Станіславі (понад 1000 віруючих), Бурштині (85 віруючих) і Болехові (317 віруючих) – обслуговував о. В. Ольшовський; у Букачівцях (119 віруючих) і у Вижниці (понад 300 віруючих із громадою Кут); – о. Ю. Сліпко; у Ценяві (274 віруючих) – молилися в костьолі без ксьондза [3, с. 293–294]. Загалом, із Станіславської області до Польщі виїхало близько 80 тис. осіб.

У Тернопільській області, за матеріалами т. зв. поточного обліку райвиконкомів, всього на початку 1945 року було 254 діючих і недіючих костьоли і каплиці, які обслуговували 111 ксьондзів [4, арк. 22]. За попередніми обліковими даними уповноваженого Ради у справах релігійних культів у Тернопільській області, на 1 грудня 1945 року діючими були тільки 131 костьол, котрі обслуговували 61 ксьондз [5, арк. 79]. Процес переселення поляків до Польщі тривав та коли він закінчився, то на початку 1947 р. на Тернопільщині було зареєстровано 10 римо-католицьких громад, в складі яких було 2549 віруючих римо-католиків, котрих обслуговували 7 ксьондзів [6, арк. 8].

У 1947–1953-х рр. між Ватиканом і Радянським Союзом реальних кроків у здійсненні діалогу не було, тим більше у встановленні двосторонніх дипломатичних відносин. Ватикан дотримувався позиції, що до тих пір, поки в СРСР немає загальної свободи і немає свободи віросповідання, про встановлення дипломатичних відносин чи хоча б якогось продуктивного діалогу не може бути й мови. Тим більше, що в СРСР ліквідовано УГКЦ, проводилися репресії проти трьох гілок католицизму: греко-, вірмено- і римо- Церков. З іншого боку, в цей період розпалювалася холодна війна між Заходом і СРСР, що також не могло не відбитися на ставленні Апостольського Престолу, керованого Пієм XII, до комуністично-атеїстичного сталінського режиму, який, у свою чергу, бачив у Ватикані свого чи не найлютішого ворога. Власне, таке сприйняття Ватикану радянським режимом відбивалося на долі тих уже не чисельних костьолів РКЦ і їх віруючих в Україні, а саме у її західних областях, де ще, на відміну від центрально-східних, жевріли легальні, а де й нелегальні вогники римо-католицизму. По суті, тут костел у сталінський період з другої половини 1940-х рр. став нещасною сиротою: над ним знущалося чужа йому радянська влада, а рідні (Львівська митрополія РКЦ і Апостольський Престол) не покинули напризволяще, але й захистити й допомогти не мали змоги. Тільки глибока віра і сила етно-релігійної традиції допомагали римо-католицизму у Західній Україні вижити.

У Львівській області у першому півріччі 1947 р. налічувалося 10 римо-католицьких ксьондзів, котрі обслуговували 12 зареєстрованих і діючих костьолів: кафедральний костьол Успіння Пресвятої Діви Марії

(м. Львів) – адміністратор о. Карл Ящемський, вікарій о. Станіслав Плошинський; костюл св. Марії Сніжної (м. Львів) – настоятель о. Ян Повінський, вікарій о. Ян Ольшанський; костюл св. Антонія Падевського (м. Львів) – настоятель о. Єронім Кв'ятковський; костюл св. Марії Магдалини (м. Львів) – настоятель о. Трушковський; костюл у Помор'ях – настоятель о. Станіслав Костиловський; костюл у с. Дунаїв Помор'янського району – також обслуговував о. С. Костиловський; костюл Успіння Пресвятої Діви Марії у Золочеві – настоятель о. Ян Ценський; костюл у с. Новосілки Красненського району – також обслуговував о. Я. Ценський; костюл у с. Білий Камінь Олеського району – настоятель о. Лабарчук; костюл св. Станіслава єп. м. у м. Щирець – настоятель о. Генріх Завала; костюл св. Миколая у м. Бібрка – також обслуговував о. Є. Кв'ятковський; костюл Воздвиження Святого Хреста у м. Городок – обслуговував о. Є. Кв'ятковський [7, арк. 84–85, 99–101].

Одночасно діяли два костюли, парафіяни яких не з'являлися на реєстрацію. Це нелегальний костюл, що знаходився у с. Куровичі Глинянського району і легальний у с. Новосілки Красненського району. Парафіян цих незареєстрованих, костюлів обслуговував, без дозволу уповноваженого, о. Ян Ценський. Уповноважений заборонив йому обслуговувати ці костюли доти, доки миряни не надішлють йому прохання, щоб о. Ян Ценський обслуговував їхні громади [7, арк. 86–87].

У 1948 р. вже не було жодного діючого монастиря РКЦ у Львівській, Станіславській та Тернопільській областях. Тільки у Дрогобицькій області був один діючий чоловічий монастир. Він знаходився у м. Мостиська і налічував 2 ієромонахів і 2 ченців-братів. Настоятелем монастиря був о. Франц Калужевський. 14 травня 1948 р. органами МДБ було застосовано т. зв. паспортний контроль-режим до ченців монастиря і вони були переселені у монастир до Самбора, котрий влада закрила у 1950 р.

У 1948 р. через відсутність постійного ксьондза були зняті з реєстрації громади у Ценяві і Кутах (разом із громадою у Вижниці) Станіславської області [3, с. 294]. А 27 серпня 1949 р. обласним уповноваженим Ради у справах релігійних культів Г. Прокопенком було знято з реєстрації (заборонено відправи для громад Станіслава і Бурштина) о. В. Ольшовського [8, арк. 62–84]. Незабаром на його місце, на прохання віруючих римо-католиків Станіслава, єдиний митрополит РКЦ в СРСР, архієпископ та митрополит Ризький Антоній Спрінгович з дозволу уповноваженого Ради у справах релігійних культів при РМ СРСР в Латвійській РСР Рестберга та за погодженням з уповноваженим Ради у справах релігійних культів при РМ СРСР в Українській РСР П. Вільховим призначив настоятелем у м. Станіславі о. Язепа Павіланіса, котрого 4 грудня 1950 р. уповноважений зареєстрував настоятелем для римо-католицької громади м. Станіслава. Зауважимо, що реєстрація уже не поширюється на громаду Бурштина, на відміну від реєстрації

о. Ольшовського. Громада була знята з реєстрації, а костюол – закрито [9, арк. 47–57]. Таким чином, на 1954 р. у Станіславській області залишилося діючими три костюоли і три релігійні громади РКЦ у Станіславі, Болехові і Букачівцях. Перші дві обслуговував о. Язеп Павіланіс, а третю – о. Юзеф Сліпко.

Якщо у 1947 році уповноваженим Ради у справах релігійних культів у Тернопільській області було зареєстровано 10 римо-католицьких громад, то в 1948 році до них додалася ще одна громада в с. Галушинці Підволочиського району, зареєстрована в 1948 році. Кількість римо-католиків в області на 1 січня 1949 року становила 2866 осіб, їх обслуговували 6 ксьондзів [6, арк. 25]. Через незначну чисельність польського населення в області та від'їзд молоді на навчання чи працю в інші області у 1949 році стався як розпад, так і злиття деяких римо-католицьких громад, тому їх залишилося тільки 8 із 2100 віруючими. Ці парафії у 1950 році обслуговували ксьондзи: у м. Борщів – о. Ю. Адамчик, у с. Хом'яківка – о. К. Фейшакер, у с. Ридодуби – о. Я. Мацишин, у с. Лосяч – о. К. Галицький, у с. Коралівка – о. С. Вичисаний, у м. Підволочиськ – о. Б. Мірецький [10, арк. 54]. Тільки у м. Кременці і в с. Галушинці не було постійного настоятеля, тому місцеві громади обслуговували вищезгадані ксьондзи, або й навіть о. М. Високінський – настоятель громади м. Дубно Рівненської області Луцької дієцезії. Та оскільки він був з іншої області і дієцезії, то згодом уповноважений Ради у справах релігійних культів І. Чирва йому це заборонив.

У першому півріччі 1949 р., в березні і в квітні, у Львові померли два ксьондзи РКЦ: о. Станіслав Плошинський із кафедрального костюола і о. Ян Повінський із костюола св. Марії Сніжної. Тож на Львівщині у 1949 р. створилася критична ситуація – нестача ксьондзів РКЦ. Крім двох померлих ксьондзів, ще двоє через похилий вік не відправляли літургій. Наприкінці 1949 р. у Львівській області із 12 зареєстрованих ксьондзів залишилося тільки 5, котрі продовжували служіння [11, арк. 80].

Уповноважений дозволив ще двом ксьондзам здійснювати літургії, а саме у Львівських костюолах св. Марії Магдалини і св. Антонія. Цими ксьондзами були Ігнатій Хвірут, звільнений із 5-річного ув'язнення, яке відбув за статтею 54-10 ч. 2 КК УРСР та о. Мартин Карась, котрий у 1949 р. прибув до Львова із Дрогобича і мав львівську приписку [11, арк. 80]. Костюол св. Марії Сніжної у Львові, який залишався без священничої обслуги, та костюоли у с. Білий Камінь Олеського району і в м. Бібрка обласний уповноважений запланував закрити у другій половині 1950 р. через їх «невідвідуваність віруючими і через те, що віруючі не сплачують костюольних податків». Тому уповноважений вважав, «що закриття трьох костюолів буде правильним і політично доцільним» [12, арк. 72]. Та все ж основна причина була не в діях віруючих, бо це –

наслідок, а те, що природно зменшилася чисельність ксьондзів. Реєструвати ж нових уповноважених не бажав.

На 1 квітня 1951 р. у Львівській області було 9 діючих костьолів, у котрих служило 6 ксьондзів [13, арк. 21]. З цього випливає, що три вищезазначені костьоли (св. Марії Сніжної у Львові, Бібрці, і Білому Камені) уповноважений закрити.

У вересні 1953 року до уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Тернопільському облвиконкомі І. Чирви звернулася делегація поляків сіл Старого Скалату, Скала-Подільської і Полупанівки Скалатського району з проханням дозволити їм релігійні відправи. Але уповноважений, завданням котрого було зменшення релігійності і релігійної мережі РКЦ в області, їм відмовив, мотивуючи це тим, що їхня релігійна громада не зареєстрована, у них немає діючих костьолів та священика [14, арк. 75]. Тому вони проводили нелегальні відправи в порожніх капличках і костьолах.

У 1956 році у Львівській області було зареєстровано 10 діючих костелів, в яких служили 8 зареєстрованих ксьондзів [15, арк. 204–206]. Чисельність католиків постійно зменшувалася через виїзд поляків на постійне місце проживання до Польщі. Так, у 1956 році до Польщі зі Львівщини виїхало 2713 осіб, а за 7 місяців 1957 року – 2686 поляків [16, арк. 66]. У 1958 році виїхало ще 1273 особи [17, арк. 26].

У 1959 році Дрогобицька область увійшла до складу Львівської області, тож чисельно і географічно збільшилася релігійна мережа Львівщини. Так, на 1 грудня 1959 року тут вже налічувалося 24 зареєстровані римо-католицькі громади, які обслуговували тільки 7 ксьондзів. Окрім того, у тому ж році вже було знято з реєстрації дві громади в селах Чуква і Бісковичі Самбірського району, а також – настоятеля костьолу в м. Бібрка о. Януша Рабара, хоча він надалі продовжував своє душпастирство. За це народний суд Бібрського району його засудив на один рік примусових робіт [17, арк. 289]. Уповноважений не прагнув збільшення чисельності священиків, тому надавав лише вже зареєстрованим ксьондзам дозвіл періодично обслуговувати ті парафії, де не було священика, щоб таким чином нейтралізувати розмови католиків про нерівноправне становище Римо-Католицької Церкви в СРСР у порівнянні із Православною церквою. Рада у справах релігійних культів при РМ СРСР розглянула пропозиції обласного уповноваженого і у вересні 1959 р. дала на них дозвіл. І вже з 1 жовтня 1960 р. ксьондзи сусідніх парафій надавали періодичну обслугу 9 парафіям, та все ж решта парафій такої обслуги не мали.

На 1 січня 1962 р. у Львівській області нараховувалося 23 діючих зареєстрованих костьоли, оскільки одну громаду у с. Стрілковичі Самбірського району в 1961 р. було знято з реєстрації, як таку, що розпалася [18, арк. 33]. Богослужіння проходили: у м. Львові в кафедральному костелі щоденно, у костелі св. Марії Магдалини –

у суботу і неділю, а також у костелі св. Антонія та в містах Щирець, Золочеві, Самборі, Мостиська. Нове Місто – щоденно, в костелах Стрия, Жидачів, Городка, Добромиля, Бібрки, Новосілки, Дунаїва і Поморян – щомісячно. У костелах Лановичів, Пнікутів і Липників – не відбувалися відправи кілька років і заяв від цих громад на ім'я уповноваженого про виділення їм для періодичних відправ ксьондзів не надходило. Це давало уповноваженому підстави вважати, що ці громади згасають і їх можна зняти з реєстрації. Кількість зареєстрованих ксьондзів збільшилася на одного священика о. Язеп Павіланіс, настоятеля парафії Самбора [18, арк. 30] і становила 8 священнослужителів.

У 1962 р. було знято з реєстрації римо-католицькі громади у селах Баличі, Волиця-Тщенець і Милятичі Мостиського району. Уповноважений проводив відповідну роботу, щоб мати підстави зняти з реєстрації ще й громади у Львові (костел св. Марії Магдалини), у Поморянах, Новосілці, Городку і Липниках. Методика уповноваженого була такою, що після зняття з реєстрації громади одночасно відбувалося зняття з реєстрації костьола – він залишався закритим і недіючим. У першому півріччі 1963 року владою було знято з реєстрації ще три релігійні римо-католицькі громади у с. Лановичі Дрогобицького району, с. Міженець Старо-Самбірського району і Новосілка Золочівського району, а костели закрито [19, арк. 110]; у другому півріччі ця ж процедура відбулася у селах Стрілковичі, Липники та у містах Жидачів, Бібрка і у Львові, де був закритий костел св. Марії Магдалини. Таким чином, наприкінці 1964 року у Львівській області були діючими тільки 13 костьолів: у Львові (кафедральний і св. Антонія), Золочеві, Самборі, Мостиській, Щирці, Новім Місті, Дунаїві, Пнікуті, Добромилі, Городку, Стрию і Поморянах. Отож, у 1961–1964 рр. атеїстична влада з метою ліквідації римо-католицизму на теренах Львівщини зняла з реєстрації 11 релігійних громад із 24 і, відповідно, закрила 11 костьолів. До того ж із діючих 13 костьолів тільки 7 мали постійних настоятелів, а в решти костьолах громади не мали служителів культу і самі проводили моління.

У Станіславській області у 1957 році діяли три зареєстровані громади римо-католиків у м. Станіслав (1500 віруючих), м. Болехові (100 віруючих) і м. Букачівці (50 віруючих). Перші дві громади обслуговував ксьондз о. Язеп Павіланіс, а третю – о. Юзеф Сліпко. 23 квітня і 9 травня 1958 р. обласний уповноважений Ради у справах релігійних культів Візіренко спільно з представниками Букачівського райвиконкому провів перевірку діяльності римо-католицької громади у Букачівцях і виявив, що костьол відвідує до 15 віруючих із 40 сімей, які проживають в районі, «двадцятка» не укомплектована, виконавчі органи – також, окрім того тривав процес переселення поляків до Польщі, ксьондз о. Ю. Сліпко виїхав із Букачівців. Тому на підставі цих фактів уповноважений прийшов до висновку, що цю громаду необхідно зняти з реєстрації як таку, що саморозпалася і просити про це Раду в справах

релігійних культів при РМ СРСР, а також Станіславський облвиконком [20, арк. 62–64]. Клопотання уповноваженого, а також Букачівського райвиконкому Станіславський облвиконком задовольнив своїм рішенням № 253 від 7 червня 1958 р. [20, арк. 79]. А Рада у справах релігійних культів при РМ СРСР 1 жовтня 1958 р. [20, арк. 85] рішенням № 14 погодила з рішенням Станіславського облвиконкому. За такою ж методикою рішенням № 31с від 19 грудня 1959 р. було знято з реєстрації релігійну громаду римо-католиків у м. Болехові [21, арк. 85].

Відтак, на початок 1960 року в Станіславській області діяла тільки одна зареєстрована релігійна громада РКЦ, котра знаходилася у Станіславі і яку обслуговував настоятель о. Язеп Павіланіс. Зняти її з реєстрації за вищезгаданою методикою, як у Букачівцях і Болехові, в уповноваженого не було підстав. Та він все ж знайшов причину, яку й висвітлює рішення № 390 від 21 червня 1960 р. Станіславського облвиконкому: «Релігійна громада римо-католиків м. Станіслав порушувала договір з обласним відділом у справах будівництва і архітектури, впродовж десяти років не виконувала жодного ремонту приміщення костьола, внаслідок чого воно стало руйнуватися. З метою недопущення руйнування приміщення костьола, яке є пам'яткою архітектури XVII століття і взято під державну охорону, обласний відділ у справах будівництва і архітектури через судові органи (народний суд 3-ї ділянки м. Станіслав відбувся 19 лютого 1960 р. – Я. С.) розірвав договір з громадою і костюл був закритий...». Громаду, «як малочисельну і таку, що немає приміщення для моління» було знято з реєстрації [8, арк. 136]. Незабаром Рада у справах релігійних культів при РМ СРСР задовольнила прохання облвиконкому. Незадовго до цього, 10 квітня 1960 р., обласний уповноважений Ради у справах релігійних культів І. Рубан зняв з реєстрації настоятеля цієї громади о. Язепу Павіланіса за такі т. зв. порушення радянського законодавства про культу як: систематичний зв'язок із покутником о. Ігнатієм Солтисом, грошову допомогу підпільному духовенству УГКЦ, збирання коштів за межами костюлу на його ремонт, підготовку дітей до конфірмації [8, арк. 132–133].

Таким чином, у Станіславській області на друге півріччя 1960 р. не залишилося жодної зареєстрованої римо-католицької громади, жодного діючого костьола, жодного зареєстрованого ксьондза.

Наприкінці 1954 року у Тернопільській області діяло 8 релігійних громад РКЦ із загальною чисельністю 2340 віруючих. Вони знаходились у містах Борщові, Кременці і Підволочиську та в селах Галущинці, Коралівка, Лосяч, Ридодуби, Хом'яківка. Духовну обслугу цих костюлів здійснювали отці Адамчик, Вичисаний, Мірецький, Мацишин і Фейшакер.

У другій половині 1957 року обласний уповноважений виявив, що о. Броніслав Мірецький – настоятель парафії Підволочиська і Галущинців, крім богослужінь у їхніх костюлах, проводить незаконні богослужіння у

костьолі с. Полупанівка Скалатського району, в каплиці с. Старий Скалат Скалатського району і в каплиці с. Дорофіївка Підволочиського району. Уповноважений прийняв рішення про зняття з реєстрації о. Броніслава Мірецького, що й було зроблено 11 лютого 1958 року [22, арк. 122].

Крім 8 зареєстрованих релігійних громад римо-католиків, існувало ще 8 незареєстрованих громад із кількістю 431 римо-католик, яких обслуговували ті ж п'ять ксьондзів РКЦ. Ці громади знаходилися у с. Семаківці Білобожницького району, м. Збараж, с. Дорофіївка Підволочиського району, с. Полупанівка Скалатського району, м. Скалат, с. Старий Скалат Скалатського району, м. Тернопіль, смт Шумськ [23, арк. 158].

Наприкінці 1960 року в Тернопільській області залишилися тільки 6 зареєстрованих громад і 6 діючих римо-католицьких костьолів. Їх обслуговували два ксьондзи: о. Юзеф Адамчик (Борщівський, Лосячський і Ридодубівський костьоли) і о. Якуб Мацишин (Кременецький, Підволочиський і Галуцинецький костьоли), бо більшість із зазначених вище ксьондзів померли [24, арк. 88].

Проте, окрім перелічених вище громад, у Тернопільській області було ще 9 незареєстрованих римо-католицьких громад, де загальна кількість віруючих складала 722 особи [24, арк. 88–89]. Уповноважений офіційно зменшував кількість зареєстрованих римо-католицьких громад, одночасно збільшуючи кількість незареєстрованих, яких вже було дев'ять.

Наприкінці 1964 року в Тернопільській області легально діяло тих же 6 релігійних громад римо-католиків. Ці громади до 1963 року й надалі обслуговували два ксьондзи: о. Якуб Мацишин і о. Юзеф Адамчик. Після смерті о. Юзефа Адамчика на 6 релігійних громад залишився один ксьондз о. Якуб Мацишин. У 1964 році рішенням Підволочиського райвиконкому, яке було підтверджене Тернопільським облвиконкомом, був вилучений костьол у громади м. Підволочиськ, начебто як аварійний. Подібне очікувало і костьоли Лосяча та Ридодубів.

Таким чином в хрущовський період, коли закриття молитовних храмів і зняття з реєстрації релігійних громад набули масового характеру, ця чаша не обминула й латино-католицькі громади і костели у всіх західних областях України. На Тернопільщині із зареєстрованих у 1948 році 11 релігійних громад і 11 діючих костьолів наприкінці 1964 року залишилися легальними тільки 6 громад і 6 костьолів, але половина цих громад і костьолів вже була приречена на закриття і зняття з реєстрації. Із шести священнослужителів діючим був тільки один. На Львівщині із 24 зареєстрованих римо-католицьких громад і костьолів у 1959 р., наприкінці 1964 р. діючими залишалися тільки 13 громад і костьолів. Із понад десяти священнослужителів у 1947 р. легально служили у 1964 р. тільки сім. На Станіславщині у 1947 р. легально діючими були 7 парафій і 6 костьолів РКЦ, а на друге півріччя 1960 р. –

не залишилося жодної легальної парафії і діючого костьола. Ця порівняльна статистика наочно показує результати державно-партійних заходів щодо скасування діючої римо-католицької мережі в Галицькому регіоні з метою нейтралізації впливу на віруючих Ватикана і сусідньої з регіоном Римо-Католицької Церкви в Польщі. Що, зрештою, призвело до розширення мережі і активізації діяльності незареєстрованих і нелегально діючих громад римо-католиків.

Посилання

1. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф.П.3. – Оп.1. – Спр. 439. 2. ДАЛО. – Ф.П.3. – Оп.1. – Спр. 449. 3. Андрухів І. Релігійне життя на Прикарпатті: 1944-1990 роки: Історико-правовий аналіз / І. Андрухів. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 432 с. 4. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф.П.3241. – Оп.1. – Спр. 25. 5. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр. 283. 6. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр. 1454. 7. ДАЛО. – Ф.Р.1332. – Оп.2. – Спр. 8. 8. Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО). – Ф.Р.388. – Оп.2. – Спр. 54. 9. ДАІФО. – Ф.Р.388. – Оп.2. – Спр. 53. 10. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр. 1784. 11. ДАЛО. – Ф.Р.1332. – Оп.2. – Спр. 15. 12. ДАЛО. – Ф.Р.1332. – Оп.2. – Спр. 13. 13. ДАЛО. – Ф.П.3. – Оп.4. – Спр. 170. 14. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр. 2521. 15. ДАЛО. – Ф.Р.1332. – Оп.2. – Спр. 24. 16. ДАЛО. – Ф.П.3. – Оп.6. – Спр. 262. 17. ДАЛО. – Ф.Р.1332. – Оп.2. – Спр. 27. 18. ДАЛО. – Ф.Р.1332. – Оп.2. – Спр. 31. 19. ДАЛО. – Ф.Р.1332. – Оп.2. – Спр. 34. 20. ДАІФО. – Ф.Р.388. – Оп.2. – Спр. 56. 21. ДАІФО. – Ф.Р.388. – Оп.2. – Спр. 55. 22. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр. 3125. 23. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр. 3022. 24. ДАТО. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр. 3325.

Тарас Дідух (Тернопіль)

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЕСІЙНОГО ЖИТТЯ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ У 1953–1958 РОКАХ

У статті проаналізовано зміни в конфесійному житті Римо-католицької церкви на території західних областей України у 1953–1958 рр. Досліджуються особливості взаємовідносин між органами радянської влади і римо-католиками у період лібералізації суспільно-політичного життя в СРСР.

Ключові слова: *Римо-католицька Церква, Дрогобицька область, Львівська область, Станіславська область, Тернопільська область, державно-церковні відносини, лібералізація.*